

ANDREI KURKOV
KIOVAN KORVA

SUOMENTANUT ARJA PIKKUPEURA

HELSINGISSÄ KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

Kartta s. 6–7:

Olena Huhalova-Mieshkova, adapted by Rahel Bünter

© Diogenes Verlag except Russian and Ukrainian

Venäjänkielinen alkuteos

Самсон и Надежда

First published in 2020

Copyright © 2022 by Diogenes Verlag AG, Zurich

All rights but Russian and Ukrainian reserved

Suomenkielinen laitos © Kustannusosakeyhtiö Otava 2025

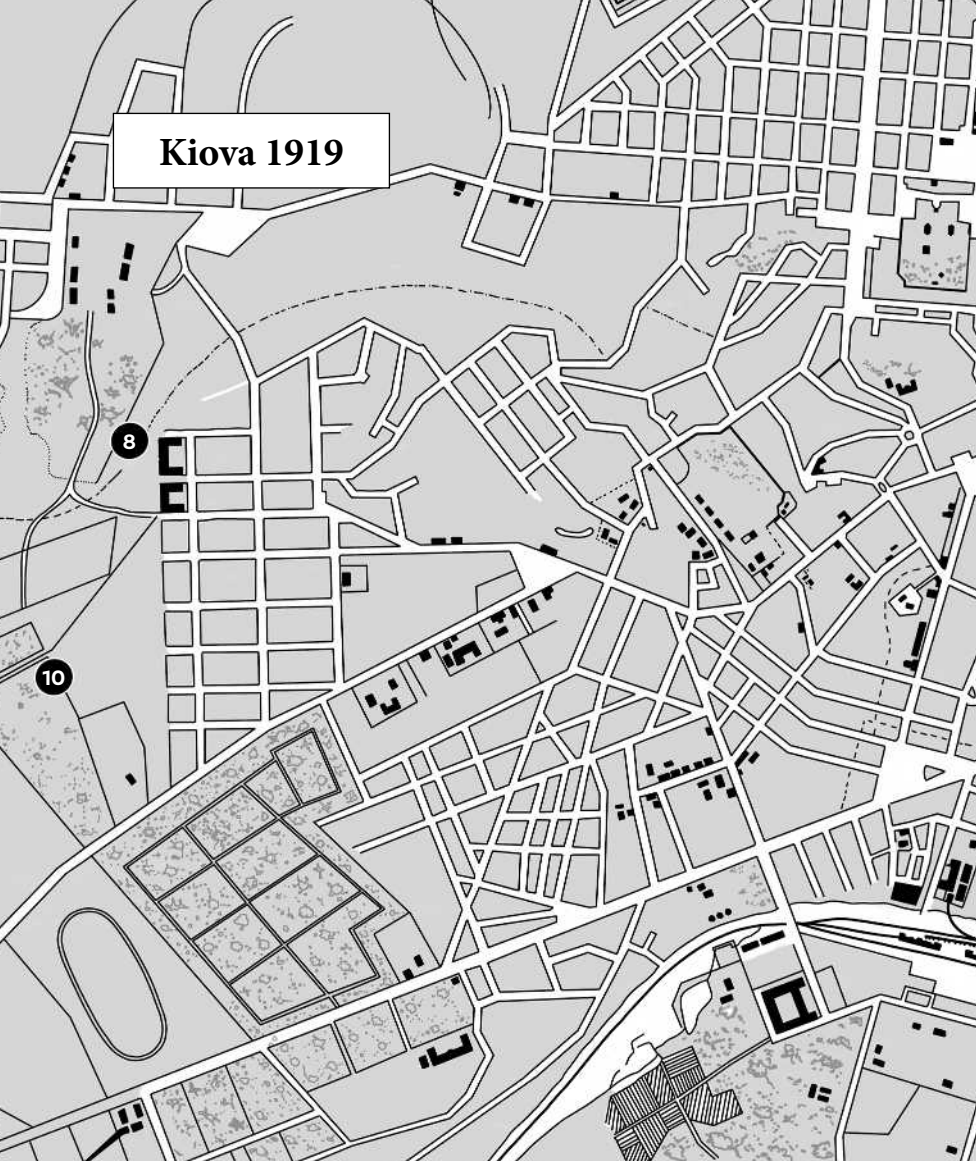
ISBN 978-951-1-50362-0

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2025

Omistettu
Vsevolod Jevgenjevitsš Dmitrijevälle,
intohimoiselle arkistoihmiselle,
idealistille,
joka vihasi väkivaltaa.

Kiova 1919

Paikannimet on translitteroitu alkuteoksen venäjänkielisestä kirjoitusasusta, suluissa kohteen nykyinen ukrainankielinen nimi. Suuri osa teoksen paikannimistä on vaihtunut useaan kertaan.

1. Tarasovskaja-katu 3 (Tarasivska):

Lybedin kaupunginosan miliisiasema, Samson Koletškon työpaikka.

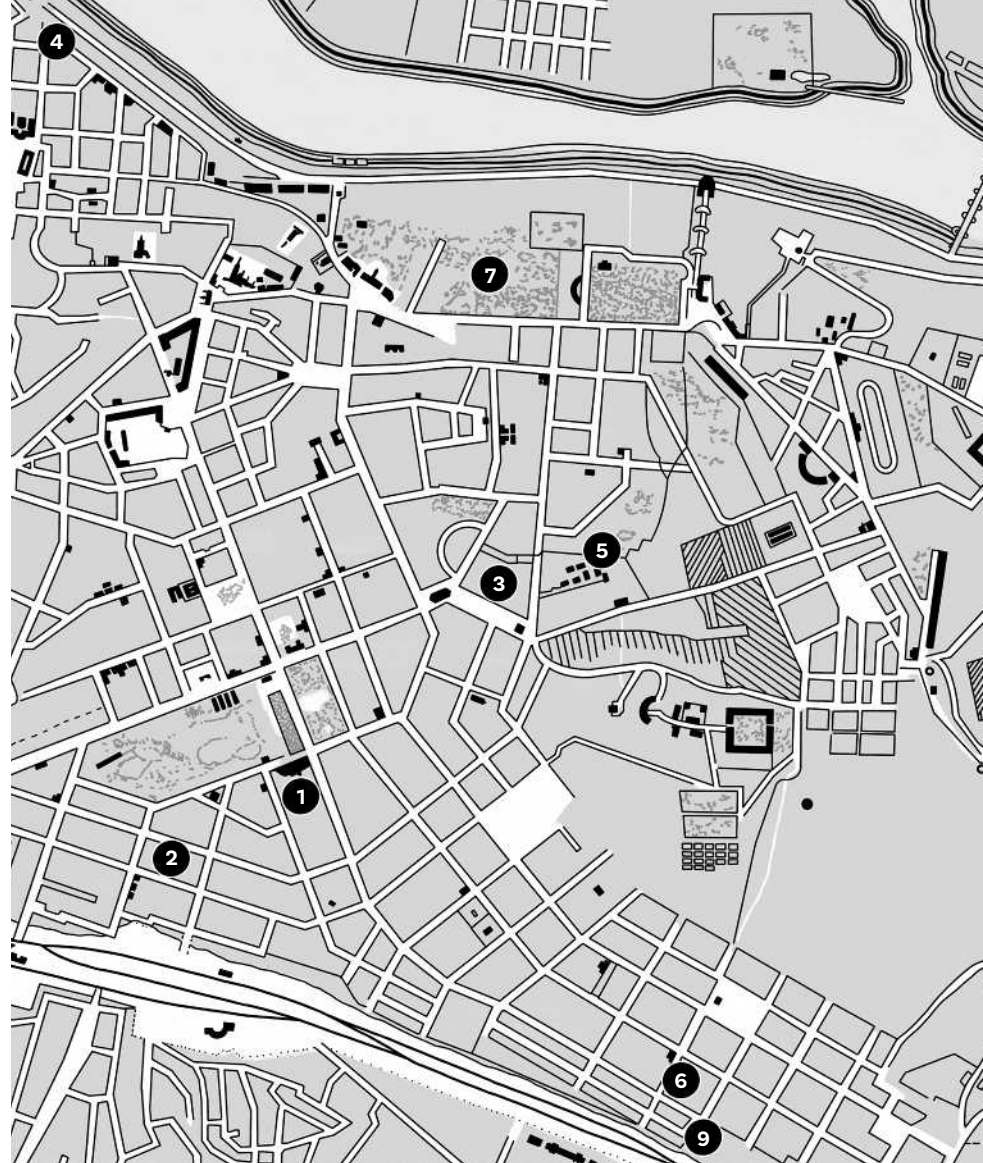
2. Žiljanskaja-katu 24 (Žyljanska):

Samson Koletškon perheen kotitalo. Vuonna 1919 perheen asuntoon majoitettiin puna-armeijalaiset Fjodor ja Anton.

3. Basseinaja-katu 3 (Baseina): Räättäli Baltserin osoite.

4. Naberežno-Nikolskaja-katu (Hryhorija Skovorody): Nadeždan perheen kotikatu Podolin (Podil) kaupunginosassa.

5. Sobatšja Tropa eli Koirapolku (Metšnykova): Rotkon pohjalla kulkeneen kapean polun kutsunimi pohjautuu siihen, että rosvoit ja kulkukoirat hyökkäivät joskus polkua pitkin Luolaluostarille kulkeneiden pyhiinvaeltajien kimppuun.

6. Naberežno-Lybedskaja-katu 36 (Antonovytsša): Silmälääkäri Vatroninin koti.

7. Aleksanterin puisto (Mariinski Park): Puna-armeijalaisten veljeshaudat.

8. Iona Zaitsevin rakennuttama Juutalaisten kirurginen sairaala.

9. Nemetskaja-katu (Nimetska): Räätäli Sivokonin kotikatu.

10. Lukjanovkan (Lukjanivka) hautausmaa lähellä Kiovan metsästyshaidon seuran ampumarataa.

Luku 1

RATSUSAPELI ISKEYTYI ISÄN päähän vonkaisten niin, että Samson kuuroutui hetkeksi. Vain kiiltävä terä välkähti silmänurkassa, ja samassa hän astui lätäkköön. Jo hengettömänä ajo-tielle suistuvan isän vasen käsi näet tyrkkäsi Samsonin sivuun, ja tuon tönäisyn ansiosta seuraavan ratsukon sapeli ei osunut pojan punatukkaiseen päähän jos ei aivan ohikaan: oikea korvalehti silpoutui irti. Ojaan kaatuessaan Samson äkkäsi korvaleden, ojensi kättään ja nappasi sen nyrkkiinsä. Isä sen sijaan oli rojahtanut keskelle tietä kallo kahtia halkaistuna, ja hevonen naulitsi hänet kengitetyllä takakaviollaan maahan vielä toistamiseen. Sitten se rynnisti ratsastajan kannustamana eteenpäin, missä kymmenkunta kaupunkilaista riensi oma-aloitteisesti heittäytymään ojiin tien molemmin puolin, sillä he ymmärsivät, mitä oli odotettavissa. Ohi laukkasi vielä viisi ratsumiestä.

Samson ei heitä enää nähnyt. Hän makasi ojaluisikassa vasemmalla kädellään märkään maahan takertuen, oikea nyrkki oli pään alla painamassa polttelevaa haavaa. Kivun polte kajahteli isoon ääneen, kuin joku olisi varta vasten kalkutellut vasaralla teräskiskoja haavan yllä. Kuuma verivirta valui poskipäätä pitkin kaulalle ja kauluksesta sisään.

Alkoi taas ripotella vettä. Samson nosti päätään ja vilkaisi tielle. Isän jalka retkotti maassa kengänpohja häneen päin. Tummansiniset englantilaiset nappikengät näyttivät kuraisinakin hienostuneilta. Isä oli käyttänyt niitä jatkuvasti jo kuusi

vuotta, vuodesta 1914 alkaen, jolloin muuan sodan alkua säikähtänyt Kreštšatikin kenkäkauppias oli pudottanut niiden hintaa arvellessaan aivan oikein, että sota ei ollut parasta aikaa muotitavaroiden myyntiin.

Samson ei halunnut nähdä isän koko ruumista halkinaineine päineen. Siispä hän lähti perääntymään ojan pohjaa pitkin korvalehti nyrkissään. Takaisin tielle noustuaan hän ei heti saanut selkäänsä suoraksi, vaan pysähtyi hetkeksi laiha vartalo kumarassa tolkkuttamaan itselleen, ettei saa katsoa taakseen. Parin askelen päässä hän kompastui jonkun ruumiiseen, kiersi sen, ja samassa kammottava meteli humahti taas hänen ylleen ja tulvi pään sisään. Hehkuvana tinana meteli virtasi korvakäytävään, jota irti sivallettu korvalehti ei enää suojannut. Hän painoi nyrkin haavalle tyrehtyttääkseen verenvuodon ja sulkeakseen tien päähän tunkeutuvalta jylinältä ja säntäsi juoksuun. Ainoa tavoite oli päästä pois, vaikka hän pakenikin suuntaan, josta he olivat tulleet, kotoista Žiljanskaja-katua kohti. Jylinän ja metelin läpi kuului yksittäisiä laukauksia, mutta se ei pysäyttänyt häntä. Juostessaan Samson ohitti paikoilleen jähmettyneinä ja hämmentyneinä ympärilleen vilkuilevia kaupunkilaisia. Juuri kun voimat ehtyivät niin, että jatkaminen alkoi tuntua mahdottomalta, silmät osuivat kaksikerroksisen yksityistalon oven ylle ripustettuun suureen kylttiin: *Hoitoa silmäsairauksiin. Tohtori N.N. Vatruihin.*

Hän pinkaisi ovelle ja nykäisi kahvaa vasemmalla kädellään. Kiinni. Hän kolkutti.

- Avatkaa! hän huusi jo hakaten ovea nyrkeillään.
- Mitä haluatte? sisältä kuului selvästi iäkkään naisen pelästynyt ääni.
- Pitää päästä lääkäriin!
- Nikolai Nikolajevitš ei ota tänään vastaan!
- On pakko! Hänen on pakko ottaa minut vastaan! Samson rukoili.

– Kuka siellä on, Tonja? kajahti kauempaa miehen syvä bari-toni.

– Kuka kadunkulkija lienee! vanha nainen vastasi.

– Päästä sisään!

Ovi avautui rakoselleen. Verta valuvaa Samsonia tirkistet-tyään eukko päästi hänet sisään ja sulki heti oven lukolla ja kah-della salvalla.

– Luoja paratkoon! Kuka teitä tuolla lailla?

– Kasakat. Missä tohtori on?

– Tänne päin!

Sileäleukainen ja harmaapäinen tohtori tarkasti haavan, puh-disti sen sanaakaan sanomatta, asetti sen päälle voidellun vanu-tamponin ja kietoi siteen pään ympärille.

Hiljaisessa sisätilassa hieman tyyntynyt Samson loi häneen kiitollisen katseen ja avasi oikean nyrkkinsä hänen edessään.

– Pystyykö korvolehden jotenkin ompelemaan paikoilleen? hän kysyi tuskin kuuluvasti.

– En osaa sanoa, tohtori pudisti murheellisena päätään.

– Hoitelen silmäasioita. Kuka teille tuollaista teki?

– En tiedä, poika kohautti olkapäitään. – Kasakat.

– Punaista anarkiaa! Vatruhin sanoi ja huokaisi raskaasti.

Hän meni pöytänsä luo, kaiveli hetken sen ylälaatikkoa ja otti esiin pahvisen puuterirasian, jonka ojensi pojalle.

Samson irrotti kannen, sisus oli tyhjä. Tohtori repäisi vanusta tupon ja pisti sen rasian pohjalle. Samson laski korvolehden rasiaan, sulki sen ja kätki pusakkansa päällystaskuun.

Hän nosti katseensa tohtoriin.

– Isä jäi sinne, hän huoahhti raskaasti. – Ajotielle. Iskettiin hengiltä.

Tohtori maiskautti huuliaan katkerasti ja pyöräytti päätään.

– Voiko tuolla kaduilla nykyisin liikkua ollenkaan? hän sanoi ja levitti kätensä. – Entä mitä aiotte tehdä?

– En tiedä, pitää hakea hänet...

- Onko teillä rahaa?
- Hänellä oli, lompakossa! Olimme menossa räättäliin pukua hakemaan.
- Mennään, Vatron sanoi viitaten eteisen ovea päin.

Kaduilla ei näkynyt enää ketään. Jostain kaukaa kuului laukauksia. Taivas verta kulauttaneen kaupungin yllä oli painunut entistä syvempään kumaraan, kuin aikoiisi asettua yöpymään sen katoille ja hautausmaille.

Kun he pääsivät Nemetskaja-kadulle, missä kasakat olivat yhyttäneet Samsonin ja isän, siellä oli kahdet kärryt ja kymmenkunta miestä. Toisiin kärryihin oli jo nostettu useampi surmattu, mutta Samsonin isä makasi yhä tienposkessa. Nyt kylläkin paljain jaloin – joku oli vienyt englantilaiset nappikengät.

Samson kumartui hänen ruumiinsa ylle yrittäen olla katso-matta päätä. Hän pisti kätensä isän rinnan alle, tunki lompakon päällystakin sisätaskussa ja veti sen esiin. Sen pulleus hämmensi ja ihmetytti hieman. Pantuaan lompakon pusakkansa taskuun hän nousi pystyyn ja kääntyi katsomaan kärryjä.

- Tarvitaanko kuljetusta? kysyi ukko, joka piteli tyhjiin kär-ryjen eteen valjastettua hevosta suitsista.

- Kyllä tarvitaan, Samson nyökkäsi ja katsahti tohtoriin.

- Mikähän hautaustoimisto on tässä lähinnä? tohtori kysyi ukolta.

- Gladbach on lähin, ukko vastasi. – Onhan teillä rahaa? Kunhan ei niitä, ei karbovanetseja!

- Kerenskin ruplia on, tohtori sanoi.

- Hyvä sitten, ukko nyökkäsi. – Autan nostamaan, sotkette muuten itsenne!

Samson vilkaisi likaantuneita housujaan ja pusakkaansa ja kumartui yhtäaikaan ukon kanssa isän ruumiin ylle.

Tiistai, yhdestoista maaliskuuta vuonna 1919 oli päivä, joka pyyhki yli hänen entisen elämänsä.

Luku 2

– NEUVOISIN TEITÄ OTTAMAAN palttoon, hautaustoimiston virkailija sanoi venäjäksi puolalaisella aksentilla. – Päälystakki yllä ei haudata! Ei se siellä lämmitä. Mutta jalkoihin tarvittaisiin jotain.

Isän ruumis lepäsi karkeatekoisessa puukirstussa. Liilanvärinen neliö kiinalaista silkkiä peitti ehjältä näyttävää päätä. Hautaustoimiston työntekijän kietoma side puristi kallon puoliskoja yhteen.

– Miksi siinä on tuollainen lauta? Samson viittasi katseellaan kirstun sivulautaan, joka oli selvästi ollut jo muussa käytössä.

– Meillä on toki oma saha Fastovon lähistöllä, mutta nyt sinne joko ei pääse tai sieltä ei pääse takaisin, sanoi virkailija. – Jos on puutetta kunnan puusta, käytetään vanhoja aitalautoja... Asiakkaita on liian paljon, puusepät eivät ehdi... Isänne on saattanut kulkeakin tuon aidan ohi!

Dneprin varrella sijaitsevan Štšekavitsa-kukkulan hautausmaalla oli yleensä hiljaista, mutta tällä kertaa siellä mekkaloitiin kuin kadulla. Edes vanhauskoisten alueella kasvavan mahtavan tammen latvukseen mieltyneiden satojen varisten raakunta ei kyennyt peittämään tuota meteliä. Hautausmaan rantatörmän puoleiselta laidalta kantautui hälinää, itkua ja kiukkuisia mutta silti murheellisia ääniä. Samson taas seiso iavan hautausmaan keskellä katselemassa, kuinka kaksi hautausvirkailijan hankki-

maa miestä syvensi aiempien hautapaikkojen väliin kaivettua kapeaa kuoppaa. Välillä hän astahti pari askelta loitommalle, ettei kuopasta viskelty harmaanruskea maa-aines olisi putoillut kengille.

– Tämän syvemmälle ei pääse! huusi toinen kuopasta. – Tulee entiset kirstut vastaan!

Ehkä sanojensa vahvistukseksi hän kopautti lapiolla puuta, joka vastasi soinnittomalla ulahduksella.

Samson kurkisti alas.

– Mahtuuko kirstu pohjansa varaan?

– Ahtamalla mahtuu! hänelle vastattiin. – Ehkä likistyy vähän!

Oikealta pilkisti esiin äidin kirstun tummunut kylki, hänet oli haudattu tänne viisi vuotta aiemmin. Äiti oli lähtenyt Verotškaiskon jäljestä saatuaan häneltä keuhkokuumeartunnan. Nyt isäkin menisi heidän viereensä kolmanneksi, eikä hänelle, Samsonille, jäisi tilaa perhehaudassa.

Katse kohosi hautamuistomerkkiin, betoniseen puuhun, jonka oksat oli katkottu. Siihen oli kaiverrettu teksti *Verušja Koletško, Zinaida Fjodorovna Koletško. Levätkää rauhassa. Isä, äiti ja veli.*

Teksti sai Samsonin hämmennyksiin.

Miehet laskivat kirstua köysillä alas. Sen kapea jalkopää laskeutui helposti haudan pohjalle, mutta pääpuoli juuttui kahta jalkaa ylemmäs.

Kaivajat höyläsivät harmaanruskeaa maata ahtaasta kohdasta lapiolla, ja pääpuoli laskeutui ehkä versokan alemmas.

– Nyt ei enää mene, äijä pyöritti päätään. – Mutta kyllä se myöhemmin laskee! Niin aina! Aina laskee!

Samson nyökkäsi. Hän huomasi siteensä valuvan ja tunnusteli viilletyn korvan kohdalta siteen solmua, avasi sen, kiristi sidettä ja solmi päät uudelleen.

– Särkeekö? toinen äijistä kysyi osaaottavasti.

– Ei, Samson vastasi. – Jomottaa vain.

– Niin aina! äijä tokaisi ja nyökytteli paljasta päättään kaikki-tietävän viisaan ilmein. Sitten hän otti toppatakkinsa taskusta rypistyneen ruudullisen lippalakin ja peitti sillä päänsä.

Tilin saatuaan äijät lähtivät kärryjä kohti. Samson jäi yksin. Juuri silloin aurinko pilkisti pilvien takaa, ja sen säteissä koko hautausmaa tuntui hiljenevän. Varikset vaikenivat. Törmän suunnallakaan kukaan ei metelöinyt eikä parkunut. Kaikki vetäytyi itseensä ja pidätteli henkeään. Kaikki paitsi viileä maaliskuun tuuli.

Harmahtavat läikät vanhassa rakeisessa lumessa tuoreen haudan ympärillä näyttivät Samsonista veritahroilta.

Huuhdottuaan likaantuneen kauluksen ja vatiinivuorisen hartia-kohdan isän muutoin hyväkuntoisesta päällystakista Samson ripusti sen vaatekaapin vasempaan puoliskoon – oikealla riip-puivat äidin vaatteet ja rakas puoliturkki, harmaakettua.

Hän meni isän työhuoneeseen. Yleensä hän poikkesi harvoin tähän pieneen mutta viihtyisään huoneeseen, jonka ainoa ikkuna oli kadulle päin. Isä oli pitänyt kirjoituspöytänsä saksalaisessa järjestyksessä. Istujasta katsoen oikealla pöydänreunalla seisova helmitaulu oli lahja johtajalta, jonka kauppahuoneen kirjanpidosta isä oli vastannut aina siihen saakka, kun se vuosi sitten oli suljettu. Abakuksen pähkinäpuisessa kehyksessä oli norsunluisia upotekoristeita. Helmetkin olivat hienostuneita, ”meripedon” luusta tehtyjä, kuten isä oli tavannut sanoa.

Vasemman käden puolella pöydällä oli yleensä ollut nauharusetilla suljettavia pahvisia asiakirjakansioita. Mutta kun kauppahuone oli suljettu, nuo kansiot olivat siirtyneet lattialle. Isä ei ollut kiirehtinyt heittämään niitä pois vaan sanonut aina, että elämä on mahdotonta ilman vettä, ilmaa ja kaupankäyntiä, ja ajatellut siis kauppahuoneenkin voivan aueta uudelleen, kunhan ”tyytymättömistä tulee tyytyväisiä”.

Vasemmalla ja oikealla riippui seinänauloissa kolmisenkymmentä muutakin helmitaulua, oikea kokoelma. Ennen ne olivat vaikuttaneet Samsonista samanlaisilta, mutta nyt asuntoon yksin jäätyään hän oli voinut tarkastella niitä lähemmin ja huomannut hyvin nopeasti eroja niiden muodossa, sävyissä ja helmien väreissä. Joukossa oli myös jokunen valokuva puukehyksissä, mutta abakuksien koristamalla seinällä ne näyttivät oudoilta ja sopimattomilta. Isoisä ja isoäiti, isä ja äiti, Samson itse ja Vera-sisko pieninä merimiespuvuissa...

Samson astui hänestä ja siskosta otetun valokuvan luo. Käsi ojentui kohti sen alla riippuvaa abakusta.

Hän pukkasi helmen rautatangon tyhjään päähän.

– Vera! hän sanoi surullisena. Sitten hän tönäisi seuraavan helmen samaan suuntaan ja lausui: – Äiti!, passitti niiden perään kolmannenkin ja henkäisi jo kerrassaan ponnettomalla äänellä: – Isä!

Sen jälkeen hän erotti riviin jääneistä neljännen helmen, jota alkoi liu'utella sormella tangossa edestakaisin.

Hän hymähti ja astui taaksepäin. Isän pöydän ääreen istahdettuaan hän nykäisi vasemman ylälaatikon auki ja otti sieltä heidän perhepassinsa. He olivat kuvassa nelisin. Se oli luovutettu kolmantenatoista helmikuuta vuonna 1913. Isä oli hankkinut passin haaveillen perhematkasta Itävalta-Unkariin terveyskylpylään. Nyt ei ollut enää sen paremmin Itävalta-Unkaria, Venäjän keisarikuntaa kuin isääkään. Pelkkä passi vain.

Samson sulki harmaan kirjaseen ja pani sen sinne, mistä oli ottanutkin. Sen viereen hän laski puuterirasian korvineen. Sitten hän koetti oikeaa ohimoaan ja tunnusteli haavaa siteen alla. Sitä tosiaan jomotti, mutta ei särkenyt.

Hän napsautti sormiaan haavan lähellä, ja napsaus kuulosti hänestä kovalta ja sointuvalta.

”Hyvä, että kuulen vielä”, hän ajatteli.

Luku 3

YHDEKSÄNTENÄ PÄIVÄNÄ ISÄN surmasta Samson pysähtyi katsomaan peilikuvaansa: syvälle uponneet silmät, kuopalle painuneet posket ja likainen rähjäntynyt side.

Päivät olivat kiitäneet kuin sadevesi jyrkällä Vladimirski spusk -kadulla – siis jaloissa kohisten. Ulkona Samson ei kyläkään ollut käynyt, hän oli vain katsellut ulos isän työhuoneen ikkunasta tai salin ikkunasta. Hänen makuukamarinsa ikkunat samoin kuin Verotška-siskon ja vanhempien makuukamarien ikkunat antoivat pihalle, vanhan vaahteran vielä paljaaseen oksistoon. Verotškan kamaria ei tavallaan ollut enää olemassa. Sen ovi peittyi kokonaan astiakaapin taakse. Vanhempien kamarin oven Samson oli ”kätkenyt” pari päivää aiemmin siirtämällä vaatekaapin sen eteen. Menetysten tuska oli nyt piilossa näissä muulta maailmalta suljetuissa huoneissa. Tämän ansiosta Samsonin alkoi olla hieman helpompi ajatella poismenneitä vanhempiaan ja pikkusiskoaan.

Satoi vuoroin vettä, vuoroin räntää, askelten lotina lätäköissä peittyi tuon tuostakin hevosenkenkien kopinaan katukiveyksellä, joskus kuului moottorinkin ääntä, ja silloin kaikki hukkui sen alle, mutta ei pitkäksi aikaa.

Syötyään lautasellisen eilistä kauralientä, joka oli viime päivinä jo alkanut tympäistä, Samson meni eteiseen, harjasi kuvuneen loan rippeet isän päällystakista ja puki sen ylleen. Hän katsoi uudelleen peiliin. Ei, ei päällystakkikaan saanut häntä

näyttämään isältä, jonka kasvoista oli paistanut viisaus, itsevarmuus sekä myös hyväntahtoisuus, se ei koskaan ollut kadonnut hänen ruskeiden silmiensä katseesta. Päälystakin kunnianarvoisa virallisuus vain korosti ristiriitaa isän ja Samsonin säikähtäneen sänkinaaman välillä.

Hän kätki puhdistetun päälystakin kaappiin, mutta isään liittyvät ajatukset, jotka nyt yhdeksäntenä päivänä täydestä syystä tulvahtivat mieleen, vaativat jonkinlaisia toimia. Pitäisikö käydä Štšekavitsan hautausmaalla haudalla? Ei, sen Samson heitti heti mielestään. Sinne oli pitkä matka ja vaarallinenkin. Vaikka koko reitin varren reunustaisi puna-armeijalaisilla kivääreineen, sitenkin se olisi vaarallista. Kukapa tietää, mitä niillä on mielessään ja kenessä ne ykskaks näkevät vihollisen? Saattavat nähdä hänessäkin ja ampu! Menisikö kirkkoon ja sytyttäisi tuohuksen? Niin voisi toki tehdä, mutta sen enempää isä kuin hän itseään eivät olleet erityisen jumalisia. Vain äiti oli käynyt juhlapäivien palveluksissa, ja hänkin oli kainostellut siitä mainita saati laverrella.

Samson tarttui isän lompakkoon ja istuutui hänen kirjoituspöytänsä ääreen kuulostellen samalla suljetun ikkunalasin takaa kadulta kantautuvia ääniä. Hän otti lompakosta kerenska- ja dumkasetelit ja laski ne. Kolme käyntikorttia, Kiovan Metsästystaidon seuran jäsenkirja, monin kerroin taiteltu rääätälin kuitti siitä, että puvun kangas ja ompelutyö oli kokonaan maksettu sekä vahvistus kaikkien otettujen mittojen oikeellisuudesta, muutama liimattava leimamerkki erilaisten verojen ja maksujen maksamista varten, äidin valokuva ovaalikehyksessä...

Edellisenä iltana talonmiehen leski, noin neljäkymmentäviisivuotias arkisenhuokeita päähuiveja käyttävä nainen, oli koputtanut hänen oveensa ja ilmoittanut, että eräs maalaisnainen kaupustelee parhaillaan maitoa ja voita talon takasiivessä. Samson oli ehtinyt käväistä siellä ja ostaa puoli naulaa voita ja litran maitoa. Ja kun puuportaiden alin askelma oli narahtanut

hänen jalkansa alla juuri talonmiehen asuntopahasen oven kohdalla, samainen leskirouva oli kutsunut hänet poikkeamaan keittiönsä. Siellä oli kammottava kostea lemu, niin kuin joku olisi paistanut sipulia tuntikausia. Silti Samson kutsun saatuaan istuutui pöydän ääreen juomaan lesken kanssa teetä.

– Sinähän olet nyt orpo, nainen sanoi surkutellen ja osaksi kysyvään sävyyn. – Sillä lailla ei voi elää pitkään! Se vie tuhoon!

– Mitäpä tässä voisi tehdä? Samson kysyi vain pitääkseen yllä naisen pohdintaa ja saadakseen sanallista osanottoa tilanteeseen, johon kohtalon armosta oli joutunut.

– Mennä naimisiin, nainen tokaisi napakasti. – Naimakauppa ajaa orpouden matkoihinsa. Ja ruokapuolikin järjestyy! Hän vilkaisu arvostelevasti Samsonin naamataulua. Syynä tuohon silmäykseen olivat nähtävästi ajelematon leuka ja kuopalle painuneet posket. – Jos lykää vaimon suhteen, kärsimyksistä tulee loppu...

– Nuorihan minä vielä olen, Samson sanoi hänelle hetken mietittyään. – Aikaista semmoinen...

– Mitenkä niin muka aikaista? nainen penäsi. – Itse menin miehelään neljäntoista vanhana!

Juotuaan teensä loppuun Samson nosti maitopullon ja voi-paketin sylistään ja nousi jaloilleen. Hän kiitti naapurua.

– Jos saan vihiä sopivasta morsiamesta, kerron sinulle, leski lupasi hyvästiksi ja sulki oven hänen jälkeensä.

Maito ja voi olivat nyt viileässä ikkunanvälissä, yhtä lasia lähempänä katua. Kylmät kaakeliuunit anelivat polttopuita. Samsonista tuntui kuitenkin, että asunnon ilmassa leijaili lämpöä edellisen lämmityksen jäljiltä. Ennen nukkumaanmenoa hän oli polttanut puoli sylystä halkoja siinä uunissa, joka lämmitti sekä salia että makuukamaria. Isän työhuoneessa oli tietysti hyytävän kylmä, mutta ei kuitenkaan sellaista kuin talvella niinä päivinä, kun hän ja isä olivat jääneet kokonaan ilman polttopuita. Olipa kuitenkin selvitty talven yli. Loppupalvesta oli yllättäen

selvinnyt, että joku oli piilottanut heidän kellariinsa valtavan määrän halkoja. Ilmeisesti varastettuja. Piilottanut ja kadonnut. Niinpä talo saattoi nyt elellä lämpimänä. Aurinko oli joka tapauksessa jo kääntynyt kevääseen. Kunnolliseen luonnonlämpöön ei ollut enää pitkälti.

Kun taivas harmaantui ja hämärän aika lähestyi, Samson puki ylleen kymnaasipaltoon ja pisti sen taskuun pukukuitin, jossa oli myös räätälin osoite Nemetskaja-kadulla. Sitten hän lähti ulos.

Ihmiset liikkuiivat kadulla varuillaan ja yrittivät olla katso-matta ympärilleen ikään kuin pelkäisivät nähdä jotain epämiel-lyttävää. Sidottu haavakin muistutti nyt kävellessä olemassa-olostaan. Korjattuaan sidettä ja solmittuaan sen uudelleen Sam-son jatkoi samaa tietä kuin tuolla isän viimeiseksi matkaksi jää-neellä kerralla. Isän surmapaikassa hän pysähtyi ja katsahti ojaa ja tienpiennarta. Hänen mieleensä palasi, kuinka hän oli käynyt täällä tohtorin kanssa. Päässä alkoi ujeltaa ikään kuin veri olisi noussut ajatuksiin. Ne kävivät raskaiksi ja jähmeiksi, niissä oli verinen sivumaku, ja ne tuntuivat yrittävän saada hänet ottee-seensa tuolla jähmeydellään ja raskaudellaan. Niinpä Samson jatkoi surmapaikasta päättäväisin askelin eteenpäin, kääntyi Nemetskaja-kadulle ja pysähtyi vasta räätälin talon kyltiin eteen. Siinä luki: *Räätäli Sivokon. Pukuja. Saketteja. Frakkeja.*

Räätälinverstaan ikkunasta häämötti himmeä valo. Kirk-kaampi valo paistoi kaksikerroksisen talon yläkerran ikkunasta. Samson koputti oveen kuuluvasti ja jäi odottamaan.

Räätäli, jonka Samson oli nähnyt vain pari kertaa elämänsä aikana, raotti ovea ja kysyi tervehtimättä: – Millä asialla liikutte näin sopimattomaan aikaan?

Samson kertoi nimensä ja työnsi kuitenkin ovenrakoon, jota ketju esti avautumasta nyrkin leveyttä suuremmaksi.

Räätäli päästi Samsonin sisään, kuunteli hänen asiansa ja nyö-kytteli myötätuntoisesti.

– Tehän olette isäänne pienempi, hän sanoi ja huoahhti. – Voin tietysti ommella puvun uusiksi... Mutta nyt ei ole oikein sopiva aika. Kädet ovat ruvenneet vapisemaan. Pitää odottaa. Jos haluatte, voitte ottaa sen mukaan! Voitte myös jättää sen tänne toistaiseksi, jos pelkäätte kantaa ilta-aikaan kadulla.

– Otan mukaan, Samson sanoi.

Ei ollut vielä kovinkaan pimeää ja pelottavaa, kun hän asteli takaisin päin. Vastaaan tuli kaksi siivoa tummiin pukeutunutta neitosta. Kuului turhankin selvästi, kuinka toinen kuiskasi toiselle:

– Katso, miten komea tumma nuorimies! Haavoittunut kuin sankari ikään!

Samson pysähtyi ja saatteli heitä katseellaan. Hän korjasi taas sidettä, ettei se valuisi, ja ajatteli, että näin pimeässä kukaan ei huomaa siteen olevan vaihtamisen tarpeessa.

Paperiin kääraistyä pukua hän ei kantanut pakettinyöristä vaan puristi kainalossaan, ettei kiinnittäisi ohikulkijoiden huomiota.

Kotona hän laski paketin vaatekaapin vasemman puoliskon pohjalle, isän päällystakin helmuksen alle.

Oman kymnaasipaltoonsa hän levitti sänkyyn peiton päälle ja pani maate lämmin aluspaita ja kalsongit yllään. Hän makasi odotellen lämpenemistä mutta ei millään saanut unta. Lisäksi hän alkoi kuvitella kuulevansa narsketta, sellaista kuin hiiri nakertaisi jotain paperia tai pahvia. Hän nousi ylös, sytytti öljylampun ja kurkisti kaikkiin huoneen nurkkiin löytämättä sinnikkäästi jatkuvan narskutuksen lähdeä. Kumma kyllä tämä ääni seurasi häntä myös näkymättömän hiiren etsinnän aikana. Yleensä hiiret näet vaikenivat ja katosivat heti kun niitä alkoi etsiä. Pysähtyessään hän tajusi kuulevansa äänen edelleen. Nyt hän oli kuitenkin jo havainnut, ettei ääni tullut täältä hänen huoneestaan. Hän meni eteiseen, ja narske kuulosti kovemmalta ja selvemmältä. Se tuntui tulevan isän työhuoneesta, vaikka

raskaan pähkinäpuisen oven olisi pitänyt peittää kaikki tuon huoneen äänet.

Samson astui työhuoneeseen ja kuuli itsepintaisen äänen entistä kovempana, kirjoituspöydän suunnalta. Hän meni pöydän luo ja nykäisi vasemman ylälaatikon auki – ääni katosi. Hiiri oli livahtanut pöydän uumeniin ja sieltä eteenpäin. Öljylampun valossa Samson näki, että puuterirasian ylänurkka oli nakerrettu puhki. Reikä oli jo sormenmentävä.

Hän otti rasian, nosti sen kantta ja näki korvalehtensä, jonka viiltopintaa peitti maksoittunut veri. Korvalehti näytti elävältä, ei alkuunkaan kuivuneelta. Hämmästyneenä Samson kosketti sitä ja aisti tuon kosketuksen kuin yhtäikaa sekä sormessaan että korvalehdessään. Nyt hän koetti vasenta korvalehteä sormella. Se tuotti ihan saman tuntemuksen.

Hämmästyneenä ja uninen Samson sulki rasian ja meni sen ja lampun kanssa keittiöön. Hän löysi pyöreän peltipurkin, jossa oli ollut kovia ranskalaisia *Monpensier*-karamelleja, kätki rasian korvineen sen sisään ja vei sen mukanaan makuukamariin. Nyt unetus tuntui alkavan päästä voitolle ruumiin viluisuudesta.

Luku 4

NIKOLAI NIKOLAJEVITŠ VATRUHIN ei näyttänyt hämmästyvän lainkaan nähdessään Samsonin ovellaan.

– No, katsotaanpa sitä teidän korvaanne! Peremmälle! hän kehotti nuorukaista ja nyökkäsi vierailijan selän takaa kurkkivalle palvelijalle.

Työhuoneessaan hän poisti likaisen siteen, heitti sen roskakoriin ja kumartui tutkimaan paljastunutta korvakäytävän suuta.

Samson pani merkkeille, että tohtorin käteen oli ilmaantunut helmiäiskahvainen suurennuslasi.

– Jaaha, jaaha, Vatruihin nyökytteli mietteissään. – Umpeutuu kuin opiskelijanuorukaisella ainakin! hän lausahti sanojaan venyttäen, kuin itsekin ihmettelisi havaintoaan. – Nyt voi jo olla ilman sidettä. Laitan siihen salvaa, ja sitten...

– Voisiko sen vielä kertaalleen sitoa? Samson kysyi.

– Mikä ettei, voihan toki. Muttei ole pakko. Nyt haavan pitää saada hengittää.

– Mutta kun on kosteaa ja kylmää! Samson selitti hämillään.

– Ja jos totta puhutaan, pelottaa liikkua kadulla ilman korvalehteä. Kaikki näkevät!

– Hyvä on, hyvä on, tohtori huitaisi kädellään, – älkää suinkaan luulko, etten raaski käyttää teihin sidetarpeita! Vaikka ei niitä nykyisin kaupan ole. Vanhojen varastojen varassa elen. Entä kuulo, miten käs se? Antakaas kun vilkaisen, vaikken asian-tuntija olekaan.

Ennen kuin ryhtyi uudelleen sitomaan päätä, tohtori tarttui siihen kaksin käsin ja käänsi korva-aukon ikkunaan päin.

– Näkyviä vaurioita ei ole. Kuuletteko hyvin?

Samson huokaisi.

– Joskus tuntuu, että liiankin hyvin. On suorastaan vaikea nukahtaa.

– No, veliseni, se johtuu siitä, että kuulonne on nyt tässä lehdettömässä korvassa jokasuuntainen eikä sellainen kuin vasemmassa. Korvaahan ei ole annettu meille ainoastaan kuulemista varten vaan ennen kaikkea kuulostelua varten. Suunnattu kuulo erottaa elämän melskeistä sen mitä tarvitsemme, kun taas jokasuuntainen kuulo sekoittaa huomion. Käsitätekö?

Samson nyökkäsi.

– Onko teillä kotona ketään, joka voi sitoa tämän uudelleen?

Poika pudisti päätään.

– No ainakin parturinliikkeeseen voitte poiketa siteen kanssa, he osaavat! Ja neuvoisin teitä pesemään tämän siteen kahden päivän välein. Silloin se kestää pari viikkoa.

– Entä saanko kysyä silmäasiaa? Samson rohkaistui.

– Mikäpä siinä, kysykää pois!

– Näen nyt jotkut esineet tavallista punaisempina... Katsoin palavaa tuohusta kirkossa. Tiedän, että sen liekki on keltainen, mutta näen sen punaisena!

Suurennuslasi ilmaantui taas tohtorin käteen.

– Katsokaapa ikkunaan päin!

Samson naulitsi silmänsä pesemättömään ikkunaan, jonka ulkopinnalle laskeutuvat räntähiutaleet liukuivat saman tien alas jättäen peräänsä harmaan likavanan.

– Eikö silmiä kirvele? tohtori uteli.

– Kirvelee vähän.

– Verkkokalvossanne on joitain läikkiä... Punertavaa likaa... Huuhdotaanpa!

Hän meni metalliselle lääkekaapille, jossa oli emaloidut valkoiset ovipuitteet. Sen ovi kalahti.

– Katsokaapa nyt kattoon, hän käski Samsonia.

Poika nosti päänsä takakenoon ja avasi silmänsä ammolleen.

– Voi luoja! tohtori henkäisi yllättäen.

– Mitä siellä on? Samson säikähti.

– Silmiin on varmaan joutunut isänne verta! Ja tuohon sarveiskalvolle on kuivunut kiinni kappale aivoja. Liutan se irti tuossa tuokiossa.

Tohtori tiputti pojan silmiin tippoja.

– Istukaa vähän aikaa tuolla lailla, saavat silmät kunnon kylvyn!

Samson löntysti kotiin hitaasti, jalkoihinsa katsellen.

– Silmiä ei saa missään nimessä altistaa lumelle, tohtori oli neuvonut läksiäisiksi todella tiukkaan sävyyn. – Huuhtokaa niitä lämpöisellä vedellä viitisen kertaa päivässä. Nyt on tiistai, tulkaa taas perjantaina. Sarveiskalvot puhdistuvat kyllä.

Laukkaavan hevosen kengät kajahtivat katukiveykseen Samsonin takana. Säikähtäneenä hän säntäsi lähimmän talon seinustalle. Vauhdissa olan yli vilkaistessaan hän näki puna-armeijalaisen, joka tuijotti tiukasti eteenpäin, sinne minne hevonen kiiti. Kalke loittoni jo kauemmas, ja nyt joku muukin harppasi syrjään ajotieltä jättäen sen uuden vallan aseistetulle ratsuvartijalle.

Ajatus uudesta vallasta sai Samsonin hymähtämään kitkerästi. Silloin kun oli ollut yksi ja sama valta, olkoonkin että vanha, elämä oli tuntunut huomaamattomalta, ymmärrettävältä ja tavalliselta. Yhtä tavallista oli ollut sen morkkaaminen. Vaikka sen vallitessa, jopa vielä ensimmäisen maailmansodan alettuaakin, oli ollut erinäisiä hankaluuksia, ne eivät olleet hankaluuksia ollenkaan verrattuna siihen, mitä myöhemmin tapahtui, epämurkavuuksia vain. Niin, ja sitten vanha tsaarinvalta oli

romahtanut ja sen tilalle oli tullut monta vähäpätöistä ja raivoisaa toinen toistaan pyssynpaukkeen ja vihan saattelemina seurannutta valtaa. Vain saksalaisen varuskunnan ja näkymättömän hetmani Skoropadskyin aikana oli kenties taas ollut turvalisempaa ja tyynempää, mutta se tyyneys oli päättynyt Zverinet-sin tykinammusvarikon karmeisiin räjähdyksiin ja tulipaloihin, jotka olivat jättäneet jälkeensä satojen kiovalaisten ruumiita ja tuhansia vammautuneita ja kodittomia.

Tuolloin, heinäkuussa 1918, Kiovan ilma oli laskeutunut kielelle ja korventanut nenää palavan ruudin kärynä. Nykyisin taas, aina kun sää vähänkin viittasi suojakelin suuntaan, asuin-korttelien kulmauksiin jäätyneet roska- ja lumikinokset lemasivat lämpimältä lannalta, aivan kuin kevään lähestymisen vais-toaisivat ensimmäisenä hevosenkakkarat, joita talonmiehet olivat puulapioillaan kasanneet runsaasti roskakinoksiin. Kinos- kasojen perustukset laajenivat niihin luodusta lannasta, ja siitä syystä se oli aina liki, lähempänä ohikulkijoita kuin alkutalven roskat, jotka nyt lepäsivät jossain noiden Kiovan mustien Appa- lakkien ja Kordillieerien syvyyksissä.

Alimman porraslaudan ensimmäisestä narahduksesta talon- miehen asunnon ovi avautui. Talonmiehen leski viittasi Sam- sonia astumaan mehevien ja raskaiden hajujen valtakuntaansa, jota ei koskaan tuuletettu.

– Sinua kävi kysymässä kaksi puna-armeijalaista, hän sanoi.
– Myötämielisyyksivaatimusten merkeissä. Sanoin, että olet orpo! Se oli niille mieleen, mutta tulevat ne kumminkin takaisin. Niillä on nyt lista kaikista asukkaista. Meinaavat siirtää sinut muualle.

– Miten niin? Miksi?

– No nehän puolustavat oikeudenmukaisuutta! Jokaisella pitää olla oma nurkka, ei oma asunto. Sitten ne kyselivät vielä, onko perheessä musikantteja... takavarikoivat soittimia. Tah- tovat itse soittaa.

– Oli meillä viulu, Samson muisti. – Sen voi antaaakin, isä sitä vain osasi soittaa!

– Mutta en minä sinua sen takia kutsunut. Oletko miettinyt naimisiinmenoa?

Poika katsahti lesken silmiin ihmeissään.

– En, hän tunnusti.

– Nyt on yksi tähtäimessä! Sivistyneistä piireistä, mutta semmoinen, että osaa kaikkea. Suojaisi asunnonkin, sitten sinua ei siirrettäisi!

– Miten suojaisi? Samson kysyi epäuskoisena.

– Sen tytön suuhun ei passaa tuikata sormeaan, se osaa olla voinpehmainen mutta myös kova kuin takorauta. Vilkaise edes! Sinulle semmoinen vaimo olisi yhtä kuin kivääri. Semmoisia pelkäävät sotilaatkin. Kuule, poikkea tänään haukkaamaan silliä! Kutsun tytönkin, niin pääset itse katsomaan lähempää.

Samson kiipesi kotiin mietteissään. Kenkiä ja kymnaasipaltoa riisumatta hän tepasteli asunnossa, jossa nyt oli toden totta sekä kylmää että yksinäistä. Vasemmanpuoleisen uunin vierelle jääneiden kolmen halon kohdalla hän pysähtyi ja huokasi raskaasti. Pitäisi käydä kellarissa hakemassa puita. Kolmesta halosta lämpiäisi vain tulipesän valurautaluukku, uuninkylkien lämpimäksi saaminen vaati kymmenkunta halkoa.

Katse pysähtyi peltiseen Monpensier-purkkiin, jonka sisällä pahvinen puuterirasia oli suojassa hiirenhampailta. Hän otti sen, vei takaisin isän työhuoneeseen ja laski pöytälaatikkoon. Sellaisia hiiriä ei vielä ollut, jotka pystyisivät jyrsimään peltirasiaa!

Hän vaihtoi kymnaasipaltoonsa isän vanhaan pusakkaan ja lähti kellariin hakemaan puita.